

Átverték a miniszterelnököt avagy egy választás anatómiája

Batthyány Lajosnak, az 1848-as első felelős nemzeti kormány vezetőjének 200. születési évfordulóját ünnepli idén a világ magyarsága. E bicentenárium a magyar kormány kezdeményezésére a Nemzeti Emlékezet Programja keretében nagyszabású emlékévvé emelkedett: emléktáblák, kiállítások, konferenciák, monográfiák és vetélkedők sokaságával emlékezünk a tragikus sorsú magyar miniszterelnökre.

Celldömlőn különös aktualitása van az emlékezésnek, hiszen a kiscelli választókerület képviselőjéül választotta a haza első emberét. A kormányfő azonnal, posta(kocsi)fordultával vissza is igazolta a mandátumot, de – mivel a szomszédos sárvári kerületben is őt tisztelték meg bizalmukkal – a sárvári képviselőség megtartása mellett döntött.

Dióhéjban ennyi a bővített mondatban összefoglalható történet, amely minden helytörténeti kiadványban megtalálható és a Batthyány-szakirodalomban általában lábjegyzetként szerepel. Kemenesalja fővárosában félszeg büszkeséggel szoktuk emlegetni az e táj múltja iránt érdeklődőknek: nekünk csak ennyi jutott...

Elemi hiányérzet fogalmazódott meg bennem a fentiekkel kapcsolatban: minek hatására döntött így a miniszterelnök és milyen körülményekre vezethető vissza a celli mandátum visszaadása? Dokumentumokat feltáró, a táj története iránt elkötelezett lokálpatrióta könyvtárosként évtizedek óta egyre nőtt a nyitott kérdések száma a gyarapodó háttérinformációk birtokában.

Folyamatosan figyelemmel kísértem a kapcsolódó publikációkat, valamint a vonatkozó forráskiadványokat, de megnyugtató választ nem találtam. Előrelépés a Kemenesaljai Művelődési Központ és Könyvtár Kresznerics Ferenc Könyvtárának internetes honlapján (www.cellbibl.hu) elérhető, folyamatosan bővülő tudásbázis építése során történt.

Gondos előkészítést követően a tájegységi panteon, a Kemenesaljai Életrajzi Lexikon Batthyány-szócikkének elkészítése során tettük közzé a világhálón, hogy 1848. június 23-án, egy pénteki napon délelőtt 10 órakor Vidos József ajánlására „egy és köz akarattal sokszor tisztelt Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök urat ország gyűlési követjüknek kikiáltván” a választás Békássy Imre elnöklete alatt zökkenőmentesen lezajlott.

Hangsúlyozzuk, hogy az új kormány első feladatainak egyikeként, az 1848. évi V. törvényekben szabályozta az országgyűlési követek megválasztását. A lebonyolítás két módon volt lehetséges: egy jelölt esetén az elnök – a kérdésfeltevést követő igenlő válasz után – az illetőt megválasztott követnek nyilvánította, két vagy több jelölt esetén pedig szavazást kellett elrendelnie. Kiscellben és Sárvárott is az első verzió szerint zajlott a választás.

Információhiányban szenvedünk két fontos választási körülményt illetően: a helyszínre, valamint a ténylegesen megjelentek számára vonatkozóan. Edvi Illés Pál evangélikus lelkész „Kemenesalja 1848-49-ben” című, forrásértékű emlékiratából kiindulva a választás a bencés rendház melletti téren lehetett. A megyei statisztikák szerint pedig a választójogosultak száma az adott terület lakosságának mintegy 9-10%-át tette ki.

Jogos a kérdés: mivel a miniszterelnök örömmel fogadta el a felkérést, mi jöhetett vajon közbe? Nos, nem mi, hanem ki... Széll József Vas megye első alispánja (aki maga is honatya lett a rumi kerületben) a Vas megyei választásokról a kormányfőhöz írt levelében közli, hogy a sárvári kerület is Batthyány Lajost választotta meg. Tudósításában javaslatként szerepelt: amennyiben ez utóbbi mandátumot tartaná meg, akkor Cellben Mesznil Viktort szeretnék indítani a pótválasztáson.

Kézbe véve Széll Józsefnek a Vas Megyei Levéltárban fellelhető levelét világosan láthatjuk, hogy az új jelöltre vonatkozó felvetés kézírása grafológiai teljesen elüt az addigi, szépen kalligrafált írásmódtól. Két magyarázat lehetséges: idegen kéz róttá tovább a sorokat vagy pedig egy utolsó pillanatban született ötlet nyomán kapkodva folytatott alispáni fogalmazványról van szó!

Logikusnak tűnhet az íráskép sietség miatti természetes változásának elfogadása! E verziót erősítheti az időhiány: a gyors, érdemi közbeavatkozáshoz szükséges reagálás érdekében a választás másnapján, június 24-én, szombaton déli 1 óráig a postakoesival el kellett küldeni a levelet a kormányfőhöz. (A miniszterelnöki iratanyagban már természetesen a hivatalosan átírt, szépen olvasható szöveg található meg.)

Mesznil Viktor, a levélben említett férfiú korábban Vas vármegye jegyzője volt és a reformkor ifjú mágnásainak jeles alakja, aki komoly kapcsolati tőkével rendelkezett. Neve az egyik szombathelyi választókerületben felmerült a lehetséges jelöltként (a később fényes pályát befutó Horváth Boldizsár helyett), de Mesznil határozottan cáfolta az indulásához fűzött reményeket arra hivatkozva, hogy inkább a délvidéki szerb felkelők ellen kíván harcolni a haza védelmében.

Néhezen képzelhető el számunkra, hogy a megyei első alispánnak nem volt tudomása a vasi adminisztráció közismert személyiségének a választások előtt közzétett döntéséről... Ha azonban Széll József ennek birtokában tette meg a kiscelli mandátum visszaadására vonatkozó javaslatát a Mesznilt egyébként ismerő Batthyáynak, akkor egyértelműen blöffként kell értékelni a kezdeményezést...

Olyannyira összekuszálódtak a szálak, hogy június végén a miniszterelnök több ízben sürgette Széllt, hogy küldje el számára a sárvári mandátum igazolásához szükséges dokumentumokat, mert július elején összeül a képviselőház. Tényszerűen nem állíthatjuk, de ezt hátrálhatta, hogy Sárvárott Batthyány csak az egyik jelölt volt. A jegyzőkönyv tanúsága szerint a másik, jelentős támogatói körrel rendelkező kandidáló, Szentgyörgyi Horváth Antal visszalépése tette lehetővé a megválasztását. Nem kizárt, hogy ha Batthyány a kiscellivel együtt kapja meg a választási jegyzőkönyveket, akkor a teljes mellszélességgel mögötte álló kemenesaljaiak felkérését fogadja el.

Pontosan érzékelhető, hogy roppant kényes helyzet körvonalazódott. Az érdekek közötti egyensúlyozást tükrözi, hogy a megyei első alispán Batthyány Lajoshoz június 28-án írt levelében egyértelműen úgy fogalmaz, hogy mivel a miniszterelnök a kiscelli mandátumot visszaigazolta, ezért tegezte a szükséges hivatalos lépéseket Sárvárott új választás lebonyolítására. Ehhez képest másnap a megyei választmány ülésén (amelynek Szél is tagja volt) olyan döntés született, hogy Kiscellben kell újabb fordulót lebonyolítani...

Rendben le is zajlott július 6-án 10 órakor Kiscellben a szükségessé vált pótválasztás, amelyen a szerezposztásban némi változás történt: Békássy Imre ezúttal már nem választókerületi elnökként, hanem újfent Vidos József ajánlására képviselőjelöltként mutatkozott be. A Berzsenyi Miklós elnökletével megtartott gyűlés a jelöltet közfelkiáltással megválasztotta. Az addig általa viselt szolgabírói tisztségre Békássy Imre maga helyett előbb Gömbös Jánost javasolta, aki azonban betegsége miatt nem vállalta el a hivatalt, ezért Guoth Lajos esküdtet fogadták el.

Semmiképpen nem gondolom azt, hogy végleges és megnyugtató válasz született a több mint másfél évszázada homályos ügyben. Bizonyos kérdésekben a tények egyértelműek, más területeken olyan időigényes levéltári forrásfeltárás segíthetne, amelynek feltételei csak kizárólag ezzel foglalkozó kutatók számára adóttak. Forrásokkal annyira kevésbé igazolhatóan történtek azonban az események, hogy az eredmény azonban ebben az esetben sem lenne garantálható.

Tudatos, példamutató koncepcióra vall Illés Erika Batthyány-emléktáblájának elhelyezése. Az alkotás egyrészt szervesen kapcsolódik a '48-as kemenesaljai hősök mellette található névsorához, másrészt valószínűsíthetően az előtte lévő, bencés rendház melletti térségen bonyolították le a népképviselési választást.

Úgy érzem, hogy személyesen is hálás lehetek a sorsnak: a gondozásomban épülő, lassan 250.000 személy adatait tartalmazó reprezentatív nemzeti digitális névkataszter, a Magyar Életrajzi Kalauz alapvető forrása volt a kemenesaljai '48-as honvédtisztek listájának és ötletadóként kezdeményezője lehettem a „magyar Egmont”, Batthyány Lajos emlékét a jubileumi évben megörökítő folytatásnak is.

Vidos Józsefre egy pillanatra érdemes visszatérnünk, hiszen kulcsszerepe volt a felvázolt történetben: Batthyány közeli ismerőse volt és maga is részt vett az áprilisi törvényeket megalkotó pozsonyi országgyűlésen. Sőt, a választást érintően önálló javaslatot is megfogalmazott és elfogadtatott, amely szerint az értelmiségiek eredetileg lakbér-cenzushoz kötött választójogát terjesszék ki és ne helyezték vagyoni alapra. Kevesen tudják, hogy az utolsó rendi országgyűlés április 8-i ülésén kerületi jegyzőként Vidos József olvasta fel az elfogadott áprilisi törvényeket.

Zárásként érdemes hangsúlyozni: a magyar parlamentális demokrácia születéséhez kapcsolódik a miniszterelnök kiscelli mandátumtól való megfosztása. Először, de nem utoljára az országgyűlési választások történetében a különféle érdekek nem a legtisztességesebb eszközökkel történő, erőszakos alkalmazása zajlott le. Nem akárkivel, hanem a nemzet első emberével packáztak a manipulátorok... Celledömölk azonban nem enged a '48-ból és a sors előbb vagy utóbb igazságot szolgáltat: 159 esztendei félrevezetés után jogosan vallhatjuk első képviselőnknek Batthyány Lajost!

Németh Tibor